

DISMINUCIÓ DE LA CAPACITAT

PROGRAMA DE FORMACIÓ

Il·lustre Col·legi d'Advocats de Tortosa
22 de juny de 2015

I. introducció

- Personalitat civil

Ès la condició que atribueix l'ordenament jurídic a la persona per tal que sigui considerada subjecte de dret, titular de drets i deures jurídics, de relacions jurídiques.

- Es reconeix a tot ésser humà. S'adquireix amb el naixement de la persona i s'extingeix amb la mort (article 211-1.1): aptitud per a ser subjecte de drets o subjecte actiu/passiu d'una relació jurídica.
- Les persones físiques gaudeixen de personalitat i això implica tenir capacitat per ser subjecte de drets i obligacions i per actuar en el tràfic jurídic.

CAPACITAT

- La capacitat és de dos tipus:
 - Jurídica: és l'aptitud de la persona per ser titular de drets i obligacions
 - És uniforme i existeix sempre que existeix la personalitat jurídica.
 - Comença amb el naixement i acaba amb la mort de la persona

Capacitat

- D'obrar: aptitud de la persona per realitzar eficaçment actes jurídics, per adquirir o exercitar drets i obligacions. Cal que es tingui plena consciència del significat i transcendència jurídica dels actes que es duen a terme.
- Es fonamenta en la seva capacitat natural, per això no és igual per a totes les persones, sinó que és graduable.
- Pot ser:

Plena- capacitat per tots els actes de la vida civil.

S'assoleix amb la majoria d'edat (article 211-3,4)

Limitada- s'ha d'actuar mitjançant una altra persona

Limitació a la capacitat d'obrar

- Es justifiquen en la falta de capacitat per voler i entendre.
- Cerquen protegir a la persona afectada i s'han d'interpretar sempre de forma restrictiva
- Són:

Minoria d'edat: la capacitat augmenta amb l'edat

Modificació de la capacitat: privació de la capacitat d'obrar per sentència judicial que s'estima quan una persona presenta malalties o deficiències persistents de caràcter físic o psíquic que li impedeixen governar-se per sí mateixa

Béns/drets de la personalitat

- Caràcters:
 - Són drets innats, inherents a la persona
 - Són drets absoluts oposables erga omnes a la resta de particulars i a l'Estat
 - Són drets personalíssims, intransmissibles, indisponibles, irrenunciables, imprescriptibles, inexpropiables i inembargables
 - Són drets de contingut extrapatrimonial

Capacitat

- Classes:

Drets relatius a l'esfera corporal o física de la persona

- Dret a la vida (article 15 CE “tots tenen dret a la vida...”)
- Dret a la integritat física i a la salut (article 15 CE “...i a la integritat física i moral”)

Drets relatius a l'esfera moral o espiritual de la persona

- Dret a l'honor, a la intimitat personal i a la pròpia imatge (LO 1/1982, de 5 de maig)
- Dret a rectificació (LO 2/1982, de 26 de maig)
- Dret a la protecció front el tractament informàtic de les dades personals (LO 15/1999, de 13 de desembre)
- Dret moral d'autor (RDL 1/1996, de 12 d'abril)
- Dret al nom (Llei 20/2011, de 21 de juliol, del Registre Civil)

II. Disminucio de la capacitat

- Concepte:
 - La capacitat d'obrar que s'adquireix amb la majoria d'edat és la norma general
 - Qualsevol limitació a la capacitat suposa:
 - Una restricció al lliure desenvolupament de la personalitat (article 10CE)
 - A l'exercici dels drets que afecta, en especial:
 - Al principi d'igualtat (article 14CE)
 - Al de llibertat (article 17 CE)
 - Per la qual cosa requereix de justificació

La modificació de la capacitat

- S'ha de declarar en sentència judicial que establirà el grau de modificació i la institució tuitiva a la que ha de quedar sotmesa la persona (article 199 CCE)
- La incapacitació és:
 - Una condició jurídica de la persona
 - Que afecta la seva capacitat i situació jurídica
 - Conseqüència d'un procediment judicial que la declara, determina i fixa el sistema de protecció
 - Es tracta d'una mesura de protecció per les persones que no poden autogovernar-se perquè tenen afectada la seva capacitat natural d'entendre i voler

Causes

- Les malalties o deficiències persistents de caràcter físic o psíquic que impedeixin a la persona governar-se per sí mateixa (article 200 CCE)
- En realitat solament existeix un causa d'incapacitació:

La falta o deficiència de judici (capacitat natural) de manera permanent,

- Resultat d'aquelles malalties o deficiències que es reflecteixen en aquell àmbit
- La concurrència de causa d'incapacitació:
 - Legítima per iniciar un procediment
 - No suposa, per sí mateixa, la incapacitat en l'ordre civil
 - Manca la sentència ferma que així ho declari

Àmbit subjectiu de la modificació de la capacitat

- Article 236-33: la declaració judicial d'incapacitació dels fills menors no emancipats comporta la pròrroga de la potestat del pare i la mare quan arribin a la majoria d'edat, en els termes que resultin de la declaració
- Article 236-34: rehabilitació de la potestat quan el fill sigui major d'edat o menor emancipat
- Article 222-48.1: quan s'incapacita el menor sotmès a tutela, aquesta no s'extingeix en arribar a la majoria d'edat, però es pot veure modificat el seu contingut

Procediment

- És un dels processos especials regulats a la LEC (rticles 748 a 763)
- Es substancia pels tràmits del judici verbal amb les particularitats que preveu la llei (articles 750 a 755 LEC)
- En tot cas, sempre és part el Ministeri Fiscal (article 749.1 LEC)

Competència

- El jutge competent és el de primera instància del lloc de residència de la persona a la que es pretén incapacitar (article 756 LEC)

Legitimació activa

- Quant al menor d'edat:
 - Únicament pels que exerceixen la potestat o la tutela (article 757.4LEC)
- Quant al major d'edat:
 - Al cònjuge o qui es trobi en una situació de fet assimilada
 - Als descendents
 - Els ascendents
 - Els germans del presumpte incapacitat (article 757,1 LEC)
 - Quan les anteriors no existeixin o no ho sol·licitin, el Ministeri Fiscal estarà obligat a promoure la declaració (article 757.2LEC)

Prova

- El jutge escoltarà els parents més propers
- Examinarà al presumpte incapaç per si mateix
- Acordarà els dictàmens pericials necessaris o pertinents (article 759.1 LEC)
- Quan a la mateixa demanda es sol·liciti el nomenament de les persones que han d'exercir la guarda, el jutge, a més:
 - Ha d'escoltar al presumpte incapaç, si tingués suficient coneixement
 - Als parents més propers
 - Les persones que estimi oportú (article 749.2 LEC)

Sentència

- Determinarà:
 - L'extensió i els límits de la modificació
 - El règim de tutela o guarda a que hagi de quedar sotmès
 - Es pronunciarà, si s'escau, sobre la necessitat d'internament
- Els sistemes de guarda que es poden adoptar:
 - Tutela
 - Curatela
 - Pròrroga o rehabilitació de la potestat dels pares

Efectes de la Sentència

- Produueix efectes des de que és ferma
- No té efectes retroactius
- Cal que s'inscrigui al Registre Civil per tenir eficàcia a tercers (article 755 LEC)
- Modificació:
 - Noves circumstàncies, nou procés per deixar sense efecte o modificar l'abast (761.1 LEC)
 - Pot augmentar o disminuir la capacitat d'obrar de l'incapacitat i modificar el sistema de guarda establert

Altres

- Internament de la persona física

- Reclusió en un establiment especialitzat (art 212-4 CCC i 763 LEC)
- Afecta a la llibertat de la persona: control judicial per garantir la seva legitimitat i oportunitat

- Prodigalitat

- Comportament econòmic desordenat i irregular
- Posa en perill els interessos de la família
- Només a qui tingui plena autonomia patrimonial
- Procés especial (748 a 763 LEC) Judici verbal (750 a 755 LEC)

- Concursat

- Regles de pagament com a mesura de protecció dels creditors
- Suspensió de les facultats d'administració i disposició

III. Institucions de protecció de la persona

- Disposicions comunes:
 - Pensades per a que altres persones actuïn per elles o complementin la seva capacitat d'obrar
 - Es pot projectar sobre:
 - La persona i els seus béns
 - Només sobre la persona
 - Només sobre els béns
 - Són institucions de dret privat que atribueixen potestat al seu titular sobre la persona protegida
 - Control públic: autoritat judicial, ministeri fiscal i, administració

Institucions de guarda i protecció

- Potestat parental
 - Tutela ordinària
 - Curatela
 - Defensor judicial
 - Guarda de fet
 - Tutela administrativa
-
- Les resolucions judicial sobre càrrecs s'han d'inscriure al Registre Civil

Potestat parental

- És el conjunt de facultats i deures que la llei atribueix als pares respecte la persona i el patrimoni dels seus fills menors no emancipats
- Per garantir la seva protecció integral
- Es pot estendre als fills majors d'edat incapacitats
 - Per pròrroga
 - Per rehabilitació (236-1)
- És una funció inexcusable que s'ha d'exercir en interès dels fills (236-2)
- L'autoritat judicial pot limitar les facultats dels progenitors per evitar qualsevol perjudici personal o patrimonial (236-3)
- La titularitat correspon als dos progenitors (236-1)

Exercici de la potestat parental

- Regla general: exercici conjunt
- Actuació individual (236-8): actes d'administració ordinària
- Actuació conjunta: actes d'administració extraordinària
- Possibilitat d'exercici individual: necessitat urgent/usos socials
- Els progenitors poden acordar un exercici amb distribució de funcions o individual amb consentiment de l'altre (236-9). possibilitat d'atorgar poders revocables en tot moment.
- Exercici exclusiu: impossibilitat; absència, incapacitat, decisió judicial en interès dels fills (236-10)
- En cas de vida separada dels pares: conjunt o delegar-ne l'exercici a un d'ells, o distribuir-ne les funcions (236-11) Pla de parentalitat
- Desacord: autoritat judicial
- Parella estable del progenitor: pot participar (236-14 i 236-15)

Contingut de la potestat parental

- Contingut personal (236-17):
 - Cura dels fills, prestar-los aliments, conviure-hi, educar-los i proporcionar-los una formació integral
 - Decideixen on viuen els fills
 - Respecte mutu i obediència dels fills
 - Els progenitors poden sol·licitar excepcionalment l'assistència i la intervenció dels poders públics

Contingut de la potestat parental

- Contingut patrimonial:
 - Administrar els béns dels fills (236-21)
 - Sense remuneració (236-23)
 - Retre comptes (236-24)
 - Contribució proporcional a les despeses familiars (236-22)
 - En queden exclosos (236-25):
 - Herència o llegat amb administració de progenitors exclosa
 - Adquirits a títol successori si progenitors indignes o desheretats
 - Adquirits per fill major de 16 anys pel seu treball
 - Autorització judicial per realitzar actes de transcendència (236-27)

Suspensió i privació

- Suspensió de la potestat:
 - Exclusió temporal d'un o ambdós de l'exercici de tot o part de la mateixa
 - Art 236-5: l'autoritat judicial pot denegar o suspendre el dret dels progenitors a tenir relacions personals amb els fills i també en pot variar les modalitats d'exercici:
 - Si incompleixen els seus deures
 - Si pot perjudicar l'interès dels fills
 - Causa justa (abusos, maltractaments)
- Privació de la potestat:
 - Article 236-6: incompliment, falta d'interès pel menor, incompliment del règim de relacions personals durant sis mesos

Potestat prorrogada i rehabilitada

- Es prorroga en arribar el menor a la majoria d'edat si abans ha estat incapacitat (236-33)
- La declaració judicial d'incapacitat comporta la rehabilitació de la potestat, si no ha designat tutor o curador (236-34)
- Si en cessar la potestat subsisteix la incapacitació, s'ha de constituir tutela o curatela

Potestat prorrogada i rehabilitada

- S'extingeix (236-36):
 - Per les causes generals (236-32)
 - Declaració judicial de cessació de la incapacitat del fill
 - Constitució posterior de tutela a favor del cònjuge, parella estable o descendents
 - Matrimoni de l'incapaç amb un major d'edat
 - Sol·licitud dels qui n'exerceixen la potestat si la situació impedeix el compliment de la funció

Tutela ordinària

- És la institució de guarda i protecció de menors i incapacitats que comporta l'existència d'un òrgan permanent d'actuació habitual.
- És subsidiària i substitutiva de la potestat dels pares
- Abasta tant l'esfera personal com la patrimonial i suposa la representació legal
- Article 222-1: subjectes a tutela

Tutela ordinària

- Delació:
 - Voluntària
 - Legal
- Obligats a promoure la constitució de la tutela:
 - Conjuge/parella, descendents, ascendents, germans o qui en tingui la guarda (222-10)
 - Persona que s'ha de posar en tutela
 - Entitat pública competent
 - Ministeri Fiscal
 - Qui conegui les circumstàncies (222-14)

Tutela ordinària

- Procediment: jurisdicció voluntària o el de incapacitació.
- El jutge dona possessió del càrrec al tutor
- Excuses (edat, salut, ocupacions, manca de relació amb la persona tutelada)
- Possibilitat de nomenar més d'un tutor (separació tutela/administració patrimonial, quan ho decideix l'acte de delació voluntària, etc)

Tutela ordinària

- Classes:

- Voluntària:

- Delació dels pares (222-5 a 222-7)
- Autotutela (222-4)
- Supervisió: consell de tutela (222-54)

- Judicial: (222-10)

- Cònjuge o convivent
- Descendents majors d'edat
- Ascendents
- Cònjuge o parella estable del progenitor mort
- Germans
- Persona jurídica (222-10,5)

Tutela ordinària

- Esfera personal:
 - Ha de tenir cura del tutelat
 - Assegurar-se el benestar moral i material
 - Afavorir la recuperació de la capacitat i la seva inserció en la societat
 - Procurar aliments i educació (222-35 a 222-37)
 - Mateix domicili (sinó cal autorització judicial)
 - Respecte i obediència al tutor (222-38 i 222-39)

Tutela ordinària

- Esfera patrimonial
 - Administració legal del patrimoni (222-41)
 - Ha de retre comptes anualment i a la finalització del càrrec (222-31). Inventari inicial.
 - Diligència del bon administrador
 - Per determinats actes necessiten l'autorització judicial (222-43)

Tutela ordinària

- Representació legal

- És el representant legal. Idèntica a la potestat parental si el tutelat és un menor. En els incapacitats cal tenir en compte allò que ens digui la sentència
- S'exceptúen:
 - Actes relatius a la personalitat del menor
 - Els que pugui fer d'acord amb la seva capacitat natural
 - Els que hi hagi conflicte d'interessos
 - Els béns exclosos de l'administració de la tutela (222-47)

Tutela ordinària

- S'extingeix (222-48)
 - Majoria d'edat o emancipació
 - Adopció del tutelat
 - Resolució judicial que deixa sense efecte la declaració d'incapacitat o la modifica i substitueix la tutela per curatela
 - Mort, declaració de mort o d'absència del tutelat
- Retre comptes finals (222-49 a 222-53)

Curatela

- Funció:
 - Assistir a menors i incapacitats
 - Complementant la seva capacitat a l'hora de realitzar determinats actes jurídics que, per llei o segons disposa una sentència el sotmès a curatela no pot realitzar tot sol.
- És un òrgan estable però no d'intervenció contínua.
- Pressuposa capacitat de les persones sotmeses.
- No ostenta la representació legal (223-4)
- 223-6: possibilitat d'actes d'administració ordinària

Curatela

- Subjectes:
 - Menor emancipat
 - Subjecte a potestat rehabilitada o prorrogada
 - Incapacitat judicialment de manera parcial
 - Pròdig (223-1)
- S'apliquen a la curatela les normes de la tutela (223-10)
- Funció de protecció dels interessos patrimonials

Curatela

- Extinció (223-9)
 - Majoría d'edat del menor emancipat
 - Matrimoni del menor emancipat amb persona capaç
 - Adopció de la persona sotmesa
 - Resolució judicial deixant sense efecte la declaració d'incapacitat o modificant-la o substituint-la
 - Mort, declaració de mort o d'absència
 - Resolució judicial deixant sense efecte la declaració de prodigalitat

Defensor judicial

- És una institució tutelar de caràcter:
 - Temporal
 - Provisional
 - I subsidiària
- Pot coexistir amb altres (224-1)
- Es dóna quan hi ha conflicte d'interessos entre els sotmesos a tutela o curatela i el tutor o curador, o entre els tutors, curadors o administradors entre si.
- Quan s'ha de produir una suplència

Defensor judicial

- L'autoritat judicial el nomena:
 - D'ofici
 - A petició del Ministeri Fiscal
 - Del tutor
 - Del curador
 - Del mateix menor
 - O de qualsevol persona amb interès legítim (224-2)
- Actúa temporalment fins que cessa la causa o es produeix nou nomenament
- Amb actuacions puntuals o més continuades segons els cas (224-3)

Guarda de fet

- És una persona física o jurídica que té cura d'un menor o d'una persona en la qual es dóna una causa d'incapacitació, si no està en potestat o tutela o, encara que ho estigui, si els titulars d'aquestes funcions no les exerceixen (225-1)
- Pot actuar en l'àmbit personal o patrimonial
- No és un guardador legal perquè no ha estat nomenat com a tal

Guarda de fet

- Està obligat a comunicar la guarda a l'autoritat pública competent en matèria de protecció de menors, a l'autoritat judicial o al Ministeri Fiscal (225-2)
- S'extingeix per desaparició de les causes que la van motivar, per la declaració de desamparament del menor, pel nomenament de defensor judicial o per la constitució del règim de protecció pertinent
- El jutge pot demanar que el guardador reti comptes (225-5)

Administrador patrimonial

- Són les persones designades per qui ha atribuït al menor o incapacitat béns per donació o herència i estan encarregades de la gestió d'aquests béns (222-41)
- L'administració del patrimoni protegit té un règim propi (227-3 i 227-4)

Assistència

- Permet la protecció de persones en les que concorre una causa d'incapacitació, deficiència o situació de dependència que els dificulta el desenvolupament de la seva vida, sense recórrer a la incapacitació (226-1)
- Les funcions poden ser en l'àmbit personal o patrimonial (226-2) i vindran determinades per la resolució judicial que l'acordi
- S'extingeix (226-5) per mort, absència, desaparició de circumstàncies que la van provocar, incapacitació judicial de la persona assistida

IV Casuística judicial

- Convenció de Nova York
 - Convenció Internacional sobre els Drets Humans de les Persones amb Discapacitat de Nacions Unides de 13 de desembre de 2006
 - Ratificada per Espanya el 21 d'abril de 2008
 - Llei 26/2011, d'1 d'agost, d'adaptació normativa
- Codi Civil espanyol
- Codi Civil de Catalunya
- Estudi de casos paradigmàtics dels nostres jutjats i tribunals

MOLTES GRÀCIES